

Поштујмо завјештања духовних и народних великана

Атакујући безобзирно на храмове и имовину Цетињске Митрополије најновијим Предлогом Закона о слободи вјероисповијести или увјерења и правном положају вјерских заједница државни центри моћи у Црној Гори служе се кривотворењем историјских чињеница. Државни званичници у Подгорици иступају са нетачном и необјективном тезом да је имовина Цетињске Митрополије и њених храмова прије 1918. године наводно била својина државе Црне Горе. Ово исконструисано становиште формулисано за потребе дневне политике нема упориште у историјским чињеницама и сачуваним архивским актима. Чињенице управо говоре супротно.

Већ у средњовјековној Зети, господари који су били изданци народних династија Војислављевића, Немањића, Балшића и Црнојевића, уступали су владарским повељама бројне и богате земљишне посједе манастирима и црквама. Даровани посједи постајали су власништво храмова, односно Цркве, а не државе или двора. Примјера, ради, повељом од 4. јануара 1485. г. господар Зете Иван Црнојевић даровао је цетињском манастиру двије трећине Цетињског поља, али и земљишне посједе у Добрском селу и Цеклину и солане у Грбљу. Након оснивачке повеље Цетињском манастиру, господар Иван Црнојевић је донио и Закон (Суд царски и патријаршијски) 1485. године, којим се заштићују манастирска имања. При свршетку исте повеље Иван Црнојевић исказује анатему на свакога ко би се усудио да Цетињском манастиру присвоји макар и дио земљишне својине коју му је он својевољно намијенио. Порука Иванове анатеме намијењена будућим покољењима дословно гласи; „Ако кога научи сијач злоће и наш противник ђаво нешто одузети или порећи од онога што смо написали, нека такви буде

проклет од снажне деснице Владике Великога нашега Творца неба и земље и силе часног и животворног Крста и од 12 врховних Апостола и од 70 осталих, од 318 никејских светих отаца и од свијех који су од вјекова Богу угодили и да је такав подобан Јуди издајнику и онима што викаху узми, узми и распни, крв његова на нас и на дјецу нашу и Пречиста Мати Божја супарница да му буде на страшном нелицемјерном суду!“

Формулишући владарску клетву коју је намијенио будућим узурпаторима манастирске својине, господар Зете је фактички штитио земљишну својину цетињског манастира коју му је управо он завјештао оснивачком повељом. Вријеме у коме се господар Иван одлучно и бескомпромисно борио за опстанак слободне Зете било је бурно и сурово. Ипак, у народу је био развијен страх од Божијег суда, у случају каквог моралног преступа према Цркви. Управо на такав осјећај савјести у народној свијести Иван је рачунао као дјелотворни механизам који ће појединца благовремено удаљавати од гријеха узурпације црквене имовине. Али времена се мијењају и људи у њима. У раздобљу милитантног безвјерја страх од Божијег суда готово је ишчезао у народу на овим теренима. За колективно стање духа и за моралну будућност народа то није исправно исходиште и неминовно води правној и моралној анархији друштвене заједнице.

Темељ земљишној својини и имовинским правима острошког манастира положио је Св. Василије Острошки лично. Рођен 1610. г. у селу Мркоњићи у Поповом пољу код Требиња – Србин из Херцеговине, Св. Василије Острошки се као митрополит захумски одступајући испред зулума Турака, 60-тих година 17. вијека скрасио у забитој пећини на падинама острошких греда и са групом монаха сазидао Горњи острошки манастир посвећен Часном Крсту. Да би обезбиједио новосазиданом манастиру материјални основ за опстанак и духовну мисију, Св. Василије је откупио одређене земљишне парцеле у подоострошким селима. У Завјештајном писму из 1666. године које се и данас чува у ризници острошког манастира, Св. Василије поименично именује топографске називе локација које је у минулом времену откупио за образовање и увећање земљишне својине острошког манастира. У завршном сегменту Завјештајног писма острошки светитељ дословно каже: „И тко би се покусио да нешто отними од манастира, отнимио Господ Бог таквому разоритељу његов дом, кућу и стоку са синови и васе његово именије, да му Господ Бог порази и расипа ванезапу ва веки, амин. Да га траг и ожак погибне ва веки, амин.“ (И ко би покушао нешто да отме од манастира, отео Господ Бог таквом разоритељу његов дом, кућу и стоку са синовима и сав иметак да му Господ Бог затре и распе одједном у вијекове, Амин! Да његов

дом настрада у вијекове, Амин!)

Изреченом анатемом Св. отац у ствари штити земљишну имовину острошког манастира коју му је лично обезбиједио и јасно и недвосмислено опомиње сељане подострошких села да се не би усудили да насилно и противправно присвајају посједе манастира. У противном, суочиће се са дејством клетве коју на узурпаторе оставља. А суочити се са клетвом Св. Василија није нимало разумно.

Интегритет и неповредивост црквене својине православних манастира штитиле су често и турске власти руковођене одредбама шеријатског права. У Цетињском љетопису, драгоцјеном историјском извору, који се чува у ризници Цетињског манастира, описује се случај која оснажава наше становиште. Становници засеока Хумци у Цетињском пољу већ су генерацијама обитавали на земљишном посједу Цетињског манастира. Манастиру су плаћали закупнину за коришћење црквене својине. У првој половини 17. вијека Хумци су присвојили манастирску земљу и престали су да плаћају закупнину манастиру. Цетињски митрополит Мардарије Корнећанин обратио се 1638. године турским управним властима за помоћ. На Цетиње је дошао одред Турака и физичком принудом приморао Хумце да исплате заостала дуговања цетињском манастиру и да се потчине управи Цетињске Митрополије. Управо с тим у вези, у Цетињском љетопису се поред осталог каже: „Тада пашини чауши по правди Хумце похваташе и свезаше чврсто и љуто без милости тољагама тукоше. Они умилно плакаху и жалосно вапијаху да их помилују, ради милости Божје. Тада се умиљаваху и мољаху чауше да престану са љутњом и да их више не бију, да их одријеше. Међутим, чауши најприје Хумце веома глобише, затим пустише. Они нас послѣје тога почеше кумити и молити да их не воде к паши и плачући цјеливаху нам руке и грљаху ноге, да одредимо кметове и да плате штету коју су манастиру учињели.”

И главари Црне Горе „по указу” Шћепана Малог издају 1768. године исправу, којом се владици Сави и манастирској братији гарантује безбједност манастирске имовине и ово писмо потврђују „мохуром (печатом) све Черне Горе“. У њему се поред осталог каже:

„И ако се нађе који христијанин да украде икаквога имјенија церковнога, да плати цркви седмерицеју, а глобе земљи двадесет цекина. И ако се црква пожали нама главарима да им који насрамотицом хара жита и ливаде, или чини коју другу насрамотицу, или злослови свештеника, да плати глобу земенску и да буде кастиган.“

На празник Благовијести, 25. марта 1868.г. одржана је Народна скупштина главара у Цетињском манастиру, под предсједништвом књаза Николе, и тада је први пут извршена подјела имовине у Црној Гори на: црквену, државну и породичну имовину владалачке породице Петровић Његош. Тада је одлучено што припада Манастиру, што је власништво државе и што ће припадати књазу Николи I Петровићу Његошу као владару. Тим поводом у Црногорском годишњаку "Орлић" за 1896. годину пише да је Народна скупштина одредила да Манастиру на Цетињу припадају „све земље, горе и васколик метех, куд крисуваља Иванбегова пише..." У државну имовину је, поред земљишних добара и малобројних јавних објеката, тада прешло историјско оружје из ризнице као и војни архив.

О вјековном трајању и поштовању Оснивачке повеље говори нам и документ настао 410 година од њеног доношења. Попут средњовјековних владара из династија Немањића и Црнојевића, када је син насљедник поштујући очево дјело на хрисуваљу стављао свој потпис, тако је и књаз и господар Никола I Петровић Његош на сличан начин потврдио и оснажио хрисуваљу господара Ивана Црнојевића, доносећи Указ о праву својине над земљиштем Цетињског манастира 17. јуна 1895. год. у којем пише сљедеће:

„Наш славне успомене претходник, Зетски Господар Иван Црнојевић, основавши на Цетињу манастир као столицу Зетских Митрополита, обдарио га је разним добрима, међу којима се налази и велики дио цетињског поља. Кроз зла времена, што су прелећела изнад српског народа, уништивши му и траг државног живота, ова задужбина Ивана Црнојевића, посљедњег независног српског Владаоца, тако обилато обдарена, била је у стању да сачува у непрекидности Државну мисао, коју је у оној олујини тај мудри српски Владаоц склонио под Орлов Крш; и сем тога, да сачува до наших дана једину епископску столицу од оних, што је Св. Сава подигао у српској држави...

Овијем најсвечаније потврђујемо манастиру право својине земљишта, на ком се цетињска варош, Наша Престоница, подиже, те дајемо свакоме на знање, да ово земљиште остаје за сва идућа времена у искључивој својини Цетињског манастира свето и неприкосновено.

Света Цетињска Митрополија бдиће над овим манастирским правом, Господаром Иваном Црнојевићем дарованим и овим Нашим Указом потврђеним.

У нашој Престоници Цетињу на двадесет пети дан рођења Нашега Насљедника Књаза Данила, 1895.

НИКОЛАЈ“

Увидом у архивски документ о попису Државне имовине, током трајања независне државе Краљевине Црне Горе до 1918.г, јасно се види да ни једна православна, ни римокатоличка црква, ни џамија нијесу биле имовина државе.

Све су државне власти у Црној Гори, барем до 1946. године, како националне, тако и окупационе, поштовале и уважавале имовинска права и власништво Цетињске Митрополије и њених храмова, и нијесу узурпирале њене посједе. Ствари ће се темељно промијенити доласком комуниста на власт. Према Закону о аграрној реформи и унутрашњој колонизацији из 1946. православни манастири у Црној Гори лишени су већег дијела својих земљишних посједа. Према истом закону манастири су категорисани у двије групе манастира тзв. већег историјског значаја, у које су сврстани Цетињски манастир, Острог, Пива, Морача и Савина, и остали манастири. Манастирима „већег историјског значаја“ закон је оставио у својину 30 хектара земље и 30 хектара шуме, док је осталим манастирима оставио у право својине и коришћења 10 хектара обрадиве земље и шуме. Овај закон није национализовао храмове и минимум земљишног посједа, који се није нашао на удару аграрне реформе, већ их је оставио у право својине и слободног располагања Цетињској Митрополији и њеним подручним храмовима. Никад ни једна државна власт у Црној Гори није покушавала нити реализовала подржављење православних храмова и цјелокупне њихове имовине. Садашње настојање државних центара моћи у Подгорици јединствен је такав случај у цјелокупној историји Црне Горе и њене државно-правне традиције. Таква изразито насилна идеолошка и политичка доктрина нема утемељења у правном и цјелокупном историјском насљеђу ове намучене земље.

Државни идеолози често форсирају тезу да је Српска Православна Црква у Црној Гори присутна тек од 1920. Срачунато и тенденциозно прећутали су 700 минулих година њеног дјеловања на овим просторима. Цетињска Митрополија изводи свој црквено-правни континуитет из Зетске епархије коју је 1219. формирао управо Св. Сава, док је на сабору у Скопљу на Цвијети 1346. г. уздигнута у ранг Митрополије зетске. Бројни храмови на теренима Црне Горе сазидани су настојањем светородне династије Немањића. Манастир Морачу подигао је кнез Стефан Немањић, синовац Св. Саве, 1252. Манастир Ћурђеви Ступови код Беране, подигао је Немањин синовац и брат

од стрица Св. Саве жупан Првослав Немањић 1213. Манастир Врањину на Скадарском језеру подигли су Св. Сава и епископ зетски Иларион 1224. Манастир Дуљево код Будве подигнут је настојањем цара Душана 1348. Цркву Св. Петра и Павла у Бијелом Пољу подигао је хумски кнез Мирослав, Немањин брат, 1190. Списак храмова, који су у доба Немањића сазидани на терену од Полимље и Потарја до обала Јадрана знатно је већи. Не заборавимо притом да је духовну власт над овим теренима и вјерним народом вршила управо Српска Православна Црква са сједиштем у манастиру Жичи код Краљева, потом у Пећкој Патријаршији.

Срачунато и тенденциозно се прећуткује да се Митрополија црногорска и приморска, као насљедница Митрополије зетске, помиње први пут 1504.г. и подмеће да је формирана 1931.г. желећи да јој се код неупућених скрати постојање за 427 година.

Самовољном и неканонском одлуком турских врховних власти укинута је 1766. године Пећка Патријаршија као мајка-црква Цетињске Митрополије. У раздобљу између 1766. и обнове српске патријаршије 1920. цетињски митрополити и господари Црне Горе истрајно су се залагали за успостављање Пећке Патријаршије и формирање јединствене српске државе. Патријарх пећки Атанасије II Гавриловић додијелио је 1750. цетињском митрополиту звање „егзарха трона пећкога“. Исто звање носиће цетињски митрополити и послје укидања Патријаршије у Пећи. Управо на тај начин првојерарси Цетињске Митрополије промовисали су своју црквено-правну доктрину да је Митрополија на Цетињу легални и легитимни сљедбеник и насљедник аутокефалне Пећке Патријаршије и да је њен духовни и национални циљ да ради на њеној обнови, до које је 1920. и дошло. И у раздобљу свог самосталног живота између 1766. и 1920. Православна Црква у Црној Гори носилац је и промотер српског црквено-народног идентитета, о чему уосталом говоре бројни историјски извори. Управо зато Митрополија Цетињска никад није ни затражила па самим тим ни добила томос (повељу) о стицању статуса. аутокефалне цркве. Њен духовни и национални приоритет био је управо супротан – обнова српске патријаршије у Пећи. Она, додуше, јесте називана „аутокефалном“ од 1904.г. на иницијативу књаза Николе, насљедника митрополитâ и господарâ Петровића, који се као такав понашао у односу на Цркву као господар и „митрополит“, у времену кад је Митрополија – Православна Црква у Црној Гори – била државна вјера, а он – хришћански владар. Што се тиче навођења ње као „аутокефалне“ у Рали-Потлијевом зборнику канона, у фусности се изричито наводи да у Синтагматиону Цариградске Патријаршије, која је давала аутокефалност,

тога нема. Књаз Никола је прогласио Цркву "аутокефалном" – да би га митрополит крунисао за краља (1910). А што се тиче обнове јединства Пећке Патријаршије, исти краљ је (1913) поставио првог Пећког митрополита Гаврила Дожиха, после укидања Пећке Патријаршије (1766) и из егзила прихватио њену обнову, тражећи само да јој сједиште буде у Пећи, а не у Сремским Карловцима – Београду.

Стога, поштујмо завјештања наших народних великана, господара Ивана Црнојевића, Св. Василија Чудотворца Острошког и многих знаних и мање знаних. Јер народ који флагрлатно крши и несавјесно игнорише аутентично духовно и правно наслеђе минулих покољења неминовно је осуђен на духовну деструкцију и биолошко нестајање. Није ни мудро ни разумно ратовати са својим праоцима; и народним великанима, а још мање са Господом. Уосталом метафизички рат са Духом Господњим нико није добио. Нити га може добити.

spc.rs